

PODPORA VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH

(Mensa gymnázium - výběr)

Následující text odráží praxi na naší škole - Mensa gymnázium. Částečně vychází ze stávajícího školního vzdělávacího programu (ŠVP), částečně z koncepce školy, kterou v současné době upravujeme, přičemž její hlavní prvky se posléze také stanou součástí upraveného (revitalizovaného) ŠVP.

Na úvod je třeba uvést, jaké hlavní úkoly si, pokud jde o vzdělávání nadaných, v naší škole vytýčujeme:

1. Nadání představuje v našem pojetí výchozí potenciál, který je v případě našich žáků mnohdy obrovský, nicméně tento potenciál představuje pouze „možnost“ - bez jeho adekvátního rozvíjení může zůstat do značné míry nenaplněn (v extrémních případech i zmařen).

Prvním a hlavním cílem a úkolem naší školy je tedy v co největší míře napomoci rozvoji a naplnění tohoto vrozeného potenciálu - „možnost“ přetvořit ve „skutečnost“.

2. U nadaných a mimořádně nadaných žáků je velmi častým jevem výrazná nerovnoměrnost vývoje ve sféře kognitivní (vzdělávací) na jedné straně a ve sférách emoční a sociální na straně druhé - tato nerovnoměrnost v řadě případů velmi negativně ovlivňuje vývoj osobnosti mladého člověka.

Druhým hlavním úkolem naší školy je v co největší míře napomáhat k překonání těchto nerovnoměrností ve vývoji (vývoje ve sféře kognitivní (vzdělávací) na jedné straně a ve sférách emoční a sociální na straně druhé) a napomáhat k co nejharmoničtějšmu rozvoji osobnosti každého žáka, napomáhat tomu, aby i žáci často velmi specifictí mohli bez větších problémů a efektivně **fungovat v běžném (reálném) světě ke spokojenosti vlastní a ku prospěchu společnosti¹.**

3. Současný svět se vyvíjí velkou rychlostí, zásadní změny v oblasti vědecké, technické, technologické, stejně tak i změny v oblasti politické, sociální, environmentální přicházejí často i v intervalu pouhých několika let. Zřetelně tedy vyvstává skutečnost, že ať už si žák ve škole osvojuje jakékoliv poznatky, tak bez jejich neustálého doplňování s nimi „nevystačí“ nejenže na celý život, ale ani na nejbližší roky po ukončení školního vzdělávání. V souvislosti s tímto je zřejmé, že **dalším hlavním úkolem MG je poskytnout žákům pevné východisko k procesu celoživotního učení - rozvoj kompetencí k (celoživotnímu) učení je jedna z našich kmenových strategií (nikoliv pouze se učit to, co**

¹ Naši žáci v řadě případů zápasí s vysloveně existenciálními myšlenkami a problémy a zároveň řeší i závažné otázky smyslu fungování jednotlivce v současné společnosti. Proto považujeme za zásadní klást důraz na naplňování těchto (zdánlivě banálních a automatických) cílů – dosažení co nejvyšší míry vlastní spokojenosti se svou činností jak v oblasti individuální, tak v oblasti sociální.

platí v současné době, v současném okamžiku, ale naopak - být připraven na vývojové změny, na nové trendy, nové postupy, nové objevy aj.).

Nadaní žáci potřebují pro všestranný rozvoj své osobnosti **co největší množství inspirativních podnětů** (v oblasti **kognitivní, sociální i osobnostní**). Snažíme se tyto podněty studentům v co nejhojnější míře poskytovat. Zároveň ke svému působení ve vzdělávacím systému nutně potřebují i základní řád - stanovená základní a nepřekročitelná pravidla, základní „návod“ fungování v rámci školy a vzdělávání i v rámci společnosti. Nad rámec těchto základních pravidel pak je velmi efektivní poskytovat nadaným a mimořádně nadaným velkou míru tvůrčí svobody (autonomie).

V obecné rovině na studenty působíme na dvou úrovních:

A) v samotné **výuce**.

B) v oblasti **mimovýukové**

...se mohou studenti zapojit do velkého množství různých aktivit. Některé z nich tvoří pravidelnou součást portfolia našich strategií, další reagují na právě aktuální vývoj. Na tyto aktivity obecně dohlíží koordinátor péče o nadané žáky (plánování ve spolupráci s vyučujícími a vedením školy, evidence akcí, vyhodnocení), v konkrétních případech akce organizují pověřeni pracovníci školy.

FORMY PODPORY V OBEČNÉ ROVINĚ:

CÍLOVÁ SKUPINA	PŘIJÍMACÍ ŘÍZENÍ		Předpokladem pro podání přihlášky na naši školu je úspěšné absolvování testu IQ společnosti Mensa ČR (požadovaný výsledek je 130+), toto je podmínka zřizovatele školy, probíhá mimo přijímací řízení organizované školou. Kromě „státní“ části přijímacích zkoušek máme vlastní část přijímacího řízení, které se skládá ze dvou základních částí - jednak uchazeče sledujeme v rámci skupinových aktivit námi organizovaných, jednak musí uchazeč o studium absolvovat individuální pohovor před přijímací komisí (školní psycholog, výchovný poradce a spec. pedagog, členové vedení školy, budoucí třídní primy, ev. další přizvaní vyučující).
	VYMEZENÍ CÍLOVÉ SKUPINY		Propracovaná typologie žáků, na něž zaměřujeme vzdělávací a výchovný program naší školy. Tuto typologii využíváme pro stanovení kritérií „školní“ části přijímacího řízení. Především ji však využíváme v rámci procesu vzdělávání našich žáků.

OBLAST ORGANIZACE VÝUKY	UZPŮSOBENÍ (VELIKOSTI A CHARAKTERU) VZDĚLÁVACÍCH SKUPIN	POČET ŽÁKŮ VE TŘÍDÁCH	<u>GARANTUJEME MAXIMUM 24 ŽÁKŮ VE TŘÍDĚ (v nově přijímaných ročnících)</u> Optimální by bylo mít ve třídě ještě nižší počet žáků, nicméně ekonomické a kapacitní faktory nám to při relativně nízkém školním nedovolují. Třídy tedy pro nejbližší období budou početnější, spíše podporujeme <u>dělení výuky do skupin a na tandemovou výuku, případně individualizaci výuky.</u>
		DĚLENÍ VÝUKY DO SKUPIN NA ÚROVNI ŠKOLY	Dělení výuky do výkonnostních skupin - různé stupně pokročilosti (CIZÍ JAZYKY, MATEMATIKA - zde především na nižším stupni gymnázia)
			Dělení výuky do skupin dle jiných charakteristik či z organizačních a kapacitních důvodů (ČJ - pravidelně v ročnících prima - tercie, v kvartě dle potřeb a aktuálního složení třídy, IVT a případně další předměty dle specifických potřeb dané třídy - v minulosti tak došlo k dělení např. FYZIKY, DĚJEPISU aj.)
			Dělení výuky do věkově smíšených skupin (podstatná část VOLITELNÝCH PŘEDMĚTŮ)
	TANDEMOVÁ VÝUKA		Působení dvou (i více) pedagogů ve výuce jednoho předmětu, možnost vnitřního dělení výuky, možnost nazírání na problém z více úhlů pohledu aj. - v současnosti pilotujeme
	VÝUKOVÉ BLOKY		Organizace převážné části výuky do 90. minutových výukových bloků (s přestávkou uvnitř bloku)

SFÉRA PEDAGOGICKÉ ČINNOSTI	PROGRAM ZAMĚŘENÝ NA ROZVOJ KOMPETENCÍ K UČENÍ	Program na naší škole funguje již několik let. Probíhá ve třídách prima, sekunda a kvarta. Je zaměřen na osvojení různých metod efektivního učení se, pracovních metod a postupů, postupů využitelných při tvorbě odborných (seminárních) prací, time management studia, motivaci ke studiu aj. V prvních letech fungování programu jsme se do značné míry opírali o „Projekt Nautilus“ (společnost SCIO), postupem času jsme obsahovou náplň upravili a doplnili o další komponenty, které korespondují se základními charakteristikami a potřebami naší školy a našich (mnohdy velmi specifických) žáků.
	DIAGNOSTIKA ZÁJMŮ ŽÁKŮ	Na začátku každého školního roku probíhá dotazníkové šetření takto zaměřené, v průběhu školního roku probíhají zvláštní porady pedagogického sboru diskutující situaci jednotlivých žáků (ať už jde o specifické vzdělávací potřeby či o rozvoj nadání) - mimořádně důležité je, aby členové pedagogického sboru (a v co největší míře i externisté, kterých na naší škole působí značné množství) dobře znali žáky včetně jejich „specifických rysů“.
	ROZSÁHLÁ KONZULTAČNÍ ČINNOST	Jeden z důležitých prvků - vzájemná osobní interakce vyučující/student, do značné míry (zvláště u starších studentů) na kolegiální bázi. Konzultační činnost probíhá samozřejmě i na mnoha jiných školách, nicméně na naší škole se tato činnost značně vymyká běžné praxi svým skutečně obrovským rozsahem. Jedná se o „nenápadný“, ale přesto jeden z nejdůležitějších prvků péče o nadané, kteří potřebují pro svůj zdárný rozvoj neustálou komunikaci, neustálou debatu na víceméně kolegiální bázi.
	PEDAGOGICKÁ PODPORA RŮZNORODÝCH MIMOVÝUKOVÝCH AKTIVIT ŽÁKŮ (Zde se jedná pouze o některé příklady.)	Podpora zapojení do širokého spektra soutěží, do různých badatelských aktivit a projektů. Obecně tyto aktivity v rozsáhlé míře podporujeme, velmi pečlivě však vše zvažujeme podle typu žáka. Někteří nadaní a mimořádně nadaní žáci vůbec nebaží po nějakém rozsáhlejší zapojení do veřejných soutěží (např. díky velmi silné introverci), násilné nucení do účasti je v takových případech velmi kontraproduktivní (spolupráce oborový učitel - třídní učitel - školní psychologické pracoviště - koordinátor péče o nadané) Propracovaný systém tvorby seminárních a ročníkové práce (zahrnující i přípravu k jejich tvorbě a systém vedení prací) Podpora zapojení žáků do projektů, které nemají přímo „oborový“ vzdělávací charakter. Nadaní žáci se však s jejich pomocí učí řešit úkoly ze sféry „praktického života“ („praxe“). Jedná se o činnosti komunálního charakteru, organizace akcí (pro školu i mimo ni - např. vynikající akce „Mensa fórum“), účast na či organizace charitativní činnosti a mnoho dalších typově velmi různorodých projektů. Nadaní žáci k jejich řešení často přistupují s obrovskou mírou kreativity a s velkým západem - na druhé straně si však škola ponechává i nad organizací tohoto typu akcí určitý „vzdálený dohled“, protože je velmi často nutné speciálně nadané a mimořádně nadané žáky usměrňovat, aby svou činnost „dotáhli do konce“ (právě s tím mají totiž často velký problém, paradoxně nezřídka díky své velké preciznosti a neustálé nespokojenosti s „nedokonalým“ výsledkem).

SFÉRA PEDAGOGICKÉ ČINNOSTI	ROZSÁHLÁ NABÍDKA VOLITELNÝCH PŘEDMĚTŮ, DŮRAZ NA VOLITELNOST (především na vyšším stupni gymnázia)	Každoročně máme v nabídce mezi 40 - 50 volitelnými předměty, z nichž se obvykle 20 - 25 otevírá, limit pro otevření je různý podle charakteru předmětu (některé se otevírají již při 5 zájemcích, jiné při 7 - 8)
	VYSOKÁ ODBORNÁ NÁROČNOST VÝUKY VOLITELNÝCH PŘEDMĚTŮ	U volitelných předmětů určených pro mladší studenty se tako náročnost projevuje spíše v obecné rovině - aby podnítila zájem o obor či určitou problematiku. U části volitelných seminářů určených pro žáky vyššího stupně gymnázia je nutno, aby v obsahové rovině, aby látka byla nastavena i nad rámec běžného středoškolského učiva (vysokoškolská úroveň ve znalostech i kompetencích, propojení s praxí aj.).
	IVP	Vypracování IVP a vedení vzdělávání nadaných žáků podle těchto plánů (enrichment a akcelerace). Je to jeden z typů IVP na naší škole (vedle IVP pro žáky se sportovním nadáním, IVP pro žáky s dlouhodobými zdravotními problémy, IVP pro žáky dočasně studující v zahraničí aj.)
	SPOLUPRÁCE S VŠ A VĚDECKÝMI PRACOVÍŠTI	Spolupráce v institucionální rovině - zajišťuje koordinátor péče o nadané ve spolupráci s vedením školy a jednotlivými předmětovými komisemi. V některých případech lze různými dlouhodobými výukovými programy (např.) na VŠ nahradit částečně výuku v profilových předmětech. (Je to značně administrativně komplikované, v současnosti se toto týká např. našich dvou žáků kvinty - excelentních matematiků.)
	STUDIUM DVOU ROČNÍKŮ SOUBĚŽNĚ	Vždy se řeší individuálně. Zde škola velmi pečlivě a v různých souvislostech zvažuje, zda daný postup podpoří (z minulosti převažují spíše negativní zkušenosti nad pozitivními).
	CTM - studium	Podpora konkrétní aktivity - prohlubování odborných znalostí a kompetencí v různých oborech probíhající v anglickém jazyce. Na vyšším stupni gymnázia je možno začlenit tento akreditovaný program (a komerční) jako jeden z volitelných předmětů. Ve škole funguje i koordinátor CTM programů.
	VNITŘNÍ DIFERENCIACE VÝUKY V RÁMCI HODIN (v rámci třídy jako celku, v rámci skupiny)	Výuka je často koncipována jako vícerychlostní, různá zadání pro různé skupiny žáků (různě „pokročilé“, různě motivované aj.)
	ČÁSTÁ VNITŘNÍ DIFERENCIACE VÝUKY V RÁMCI HODIN (v rámci třídy jako celku, v rámci skupiny)	Výuka je často koncipována jako vícerychlostní, různá zadání pro různé skupiny žáků (různě „pokročilé“, různě motivované aj.) Časté využívání skupinových a individuálních forem práce v rámci výuky

SFÉRA PEDAGOGICKÉ ČINNOSTI	VYUŽITÍ VHODNÝCH (RŮZNORODÝCH) VÝUKOVÝCH METOD (obecně)	Obecně pak využíváme významnou měrou takové výukové metody, které - žáky aktivizují - nejsou jim předkládány znalosti (informace) v „hotové“ podobě, musí sami aktivně vyhledávat a zpracovávat (metody aktivního učení²), teoretické vývody a metody práce aplikovat v konkrétních situacích - vedou žáky k analýze komplexnějších informací - umožňují žákům objevovat a volit principy a způsoby řešení předkládaného (vymezeného, řešeného) problému (je stanoven pouze základní požadovaný cíl) - umožňují stanovovat si alespoň do určité míry cíle (v rámci dílčích úkolů) a spolupodílet se na formulování cílů obecných - umožňují žákům v široké míře experimentovat - vedou žáky k zaujímání postojů k různým skutečnostem - vedou žáky k reflexi a sebereflexi výsledků práce - metody badatelské (postupem času)
	ZAŘAZENÍ NADANÉHO ŽÁKA DO VÝUKY VYŠŠÍHO ROČNÍKU V PROFILOVÉM PŘEDMĚTU	Vždy se řeší individuálně. Je samozřejmě nutné dělat rozvrhové „kompromisy“.
	PŮSOBENÍ ASISTENTA VYUČJÍCÍHO V HODINĚ	Asistent není primárně „přidělen“ k jednomu studentovi, ve spolupráci s vyučujícím pomáhá studentům v rámci jasně definovaných činností (nikoliv přímo výukových).

² Viz např. SITNÁ, Dagmar. *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0404-6

SFÉRA PEDAGOGICKO- PSYCHOLOGICKÉ PODPORY	ČINNOST PSYCHOLOGA (individuální i skupinová)	Monitoring situace (atmosféry) ve škole obecně Monitoring situace (atmosféry) v jednotlivých třídách Vyhodnocování situace uvnitř školy a třídních kolektivů, vysledování možných (hrozících) problémů (problémových vývojových trendů, problémových jevů) a napětí v rámci tříd Psychologická preventivní práce s jednotlivci (z různých podnětů) i s třídními kolektivy Podíl na řešení případných nastalých problémů, konfliktních situací aj. (v rámci školy, v rámci třídy, v rámci menší skupiny žáků)	Zásadním způsobem se podílí na diagnostice nových adeptů a na přijímacím řízení
	ČINNOST VÝCHOVNÉHO PORADCE (individuální i skupinová) ČINNOST SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA	Monitoring situace (atmosféry) ve škole obecně Monitoring situace (atmosféry) v jednotlivých třídách Psychologická preventivní práce s jednotlivci (z různých podnětů) i s třídními kolektivy ve spolupráci se školním psychologem Podíl na řešení případných nastalých problémů, konfliktních situací aj. (v rámci školy, v rámci třídy, v rámci menší skupiny žáků) Koordinátor IVP (různých druhů)	Zásadním způsobem se podílí na diagnostice nových adeptů a na přijímacím řízení
	MENTORING	v našem pojetí určitý pedagogicko-výchovný patronát na studenty se specifickým chováním, specifickými vzdělávacími potřebami	MENTORING je vnímán jako podpora k nastartování žáků, kteří nemají žádné větší problémy, ale potřebují mít partnera („startéra“) k tomu, aby rozvíjeli svůj potenciál, aby odhalovali a odstraňovali své dosavadní „skryté“ rezervy (na rozdíl od asistence, která se zaměřuje spíše na pomoc při výskytu problémů nejrůznějšího druhu), mentoring může být provázán s jedním z typů IVP.

HODNOCENÍ	HODNOCENÍ V JEDNOTLIVÝCH PŘEDMĚTECH	Kombinace bodového a slovního hodnocení (měl by převažovat formativní charakter ve slovním hodnocení).
	KOMPLEXNÍ BODOVÉ HODNOCENÍ (KBH)	Vypočítává se na konci školního roku. Zahrnuje hodnocení z jednotlivých předmětů a dále body přidělené za další aktivity mimo samotnou výuku (soutěže, projekty, práce pro školu, organizační činnost, mimoškolní aktivity, dosažení jazykových certifikátů aj.)
	STIPENDIUM	Stanovuje se vždy na základě KBH za uplynulý školní rok. Vyplácí se pak měsíčně po celý následující školní rok. Plní roli vnější motivace.

Předchozí text představuje výběr z podpůrných opatření, která naše škola poskytuje. Je samozřejmé, že ne vždy se podaří přesně podle plánů. Na naší škole vzniká celá řada situací, jejichž řešení „se nevejde“ do předem připravených pravidel a mantinelů, často musíme přistoupit k individuálním řešením, musíme na situaci reagovat. Schopnost takto pružně reagovat vlastně považujeme také za jednu z významných forem (strategií) péče o nadané žáky a jejich vzdělávání.